

(10650) Türkçe Eksilti Ölçeğinin Geliştirilmesi

HAKAN ÜLPER

Mehtmet Akif Ersoy Üniversitesi

NİHAT BAYAT

Akdeniz Üniversitesi

Problem Durumu

Türkçe eğitimi alanının en önemli iki beceri alanı olarak karşımıza okuma ve yazma becerileri çıkmaktadır. Hem okuma becerileri hem de yazma becerileri öğrencilerin yetkin olması gereken alanlar olarak o dili ne derece bildiklerini belirlemede de önemli bir oranda etkiye sahiptir. Buna koşut olarak da bu iki beceri alanı gelişim göstermesi zor ve üzerine yoğunlaşılması gereken iki alan olarak dikkat çekmektedir. Alanyazına bakıldığında zaman da bu iki beceri alanında öğrencilerin yeterli düzeylerinin isteden seviyeden uzak olduğu görünmektedir. Yine gerek daha önceki yıllarda yapılmış olan gerekse son dönemdeki PISA sınav sonuçları özellikle okuma anlama becerileri bakımında öğrencilerimizin son derece yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu durum da öğrencilerimizin okuma anlama sorunları olduğunu bir göstergesi olarak dikkate alınması gereken bir durumdur.

Okuma anlama süreci çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte yerine getirilmesi gereken bir dolu bilişsel işleme bulunmaktadır. Okuma anlama sürecinde gerçekleşmesi gereken işlemlerden biri de sözcükleri ve tümceleri doğru bir biçimde işlemleyerek metnin anlamına ulaşmaktır. Bu süreçte kişiler karşılaştıkları tümcelerde birtakım yapıların, sözcük öbeklerinin, sözcüklerin ve eklerin eksiltildiği görülmektedir. Bu eksiltme işlemi dilde kolaylık ilkesinin bir sonucu olarak hem yazılı hem de sözlü dilde karşılaşılan bir durumdur. Okuyucular gerek artalan bilgilerini kullanarak gerekse metin içi ilişkileri doğru kurarak bu süreçte eksiltelen birimleri zihinsel olarak tamamlayıp okudukları metinleri kavrarlar. Diğer bir deyişle kavrama sürecinde etkili olan etmenlerden birisi olarak okuyucuların eksilteli yapıları anlayıp anlamadıkları da önemlidir. Bu bakımdan öğrencilerin eksilteli yapıları ne derece anlayabildiklerinin belirlenmesine dönük çalışmalara gereksinim vardır.

Eksilti, metinde daha önce geçen bir öğenin yüzey metinden çıkarılmasıdır (Uzun, 2011). Halliday ve Hassan (1976) eksiltinin söylenmeyen ancak yine de anlaşılabilir bir şey olduğunu belirtir. Yazılı ya da sözlü metinlerde eksiltiye çoğunlukla dilde ekonomi yaratmak ve biçimi vurgulamak amacıyla başvurulur (Crystal, 1980). Eksiltinin kullanımı metnin hacmini azaltmak, sözcük ekonomisi yaratmak, gereksiz yinelenmeleri ayıklamak gibi yararlar sağlar. Okurun ya da alıcının eksilteleri algılaması verili öğelerden çıkarım yapmasına bağlıdır. Yapılacak çıkarımlar metnin birimleri arasındaki anlamsal kopukluğu giderir. Eksiltinin metinde ölçülü bir düzeyde kullanılması beklenir. Eksiltiler aşırı düzeyde kullanıldığında metin düzenleyici işlevi gören yeterlilik ilkesi sağlanamayabilir ve metinsellik görece ortadan kalkabilir (Beaugrande ve Dressler, 1988). Eksiltelerin anlaşılma ve uygulanma düzeyini belirlemeye ilişkin bir ölçme aracının geliştirilmesi, öğrencilerin metin üretme ve anlama becerilerini doğrudan etkiler.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada bir eksilti ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır.

Araştırma Yöntemi**Araştırmanın Katılımcıları**

Araştırmanın katılımcılarını ortaokul 5,6,7 ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerden oluşmaktadır. bu öğrenciler Burdur ili merkezine bağlı olan ortaokullardan seçilmiştir. Bunun yanında Köyceğizdeki bir özel okulun 5-8. sınıflarından da veri toplanmıştır. Toplanan verilerin dağılımında dengeyi sağlayabilmek adına Burdur il merkezinden toplanan veriler sosyo ekonomik açıdan üç farklı bölgeden toplanmıştır. bunun yanına bir de özel okul öğrencileri eklenerek toplanan verilerin ağırlığının dağılımında denge yakalanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama işlemi eğitimci tarafından eğitilen uygulayıcılar tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada uygulayıcılar ölçme aracı hakkında bilgilendirilmişlerdir. Ardında uygulama sürecinde yapacakları ve dikkat edecekleri hakkında bilgilendirilmişlerdir. Son aşamada ise uygulama sonrasında uygulayıcılar toplanmış ve bir durum değerlendirmesi yapılmıştır. Veriler toplanırken öğrencilere bunun bir sınav olmadığı açıklanmış ve böylelikle öğrencilerin yaşayabilecekleri olası kaygıların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yine uygulama sırasında herhangi bir zaman sınırlaması getirilmemiş bitiren öğrencinin kağıdı alınmıştır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Veri toplama aracı olarak eksilti ölçeğinin taslak hali kullanılacaktır. Bu taslak haldeki ölçme aracının geliştirilme sürecinde öncelikle alanyazın taraması yapılmıştır. Böylelikle Türkçede ne tür ya da hangi ulamlarda eksiltelerin olduğu saptanmıştır. Ardından bu farklı ulamlardaki eksilteler ölçme aracına alınmıştır. Her ulama giren ve öğrencilerin doldurma, seçme ve silme olmak üzere üç farklı biçimde eksilteli yapı bilgisini sorgulayan toplam 27 maddelik bir taslak hazırlanmıştır. Uzman görüşleri

alındıktan sonra bu taslak uygulamaya sokulmuştur. Bundan sonraki aşamada ise test geliştirme analizlerinden olan AFA ve DFA çözümlenmeleri yapılacaktır.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Araştırma henüz tam olarak tamamlanmamıştır. Araştırmanın sadece taslak olarak ölçeği geliştirme ve veri toplama süreci tamamlanmış bulunmaktadır. Bu durumda şu anki aşamaya dayanarak AFA ve DFA hakkında kesin bir yargıda bulunabilmek olanaklı değildir. Bununla birlikte ölçeğin DFA ve AFA sonuçlarının olumlu çıkması ve buna bağlı olarak da ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak alanyazında yer alması beklenmektedir. Böylelikle ortaokul öğrencilerin yaşadıkları okuduğunu anlama sorunlarının temelinde yatan olası etmenlerden biri olarak eksiltili yapılara ilişkin ne durumda olduklarını saptamak ve buna bağlı olarak da öğrencilerin olası okuma anlama sorunlarının çözümü için somut olarak bulgulara ulaşabilmek ve bu sorunu çözebilmek adına ileride bu çerçevede yapılacak olan çalışmalar için kullanılabilir nitelikte bir araç geliştirmiş olmak beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Metindilbilim, Eksilti, Kavrama

Kaynakça

Beaugrande, R.A. de. ve Dressler, W.U. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. Longman: London.

Dalrymple, M., Shieber, S.M., and Pereira, F.C.N. (1991). Ellipsis and higher-order unification. *Linguistics and Philosophy*, 14, 399-452.

Fiengo, R., and May, R. 1994. *Indices and Identity*. Cambridge: MIT Press.

Hardt, D. (1993). *Verb phrase ellipsis: Form, meaning, and processing*. Ph.D. thesis, University of Pennsylvania.

Kehler, A. (2000). Coherence and the resolution of ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 23, 533-575.

Lyons, 1983: Lyons, J., *Introduction to Theoretical Linguistics Türkçesi: Kuramsal Dilbilime Giriş*, çeviren: Ahmet Kocaman, Ankara. Şenaltan, 1971: Şenaltan, S., "Alman ve Türk Atasözlerinin dil yapısı üzerine bir etüt": A.Ü. DTCF Batı Dil ve Edebiyatları Araştırma Dergisi II (2), s. 85—112.

Merchant, J. (2001). *The Syntax of Silence: Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis*. Oxford: Oxford University Press.

Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., and Svartvik, J. (1972). *A grammar of contemporary English*. London: Longman.

Thomas, 1979: Thomas, A., "Ellipsis: The Interplay of Sentence Structure and Context": *Lingua* 47, s. 43—68.

Uzun, L. (2011). Metindilbilim: Temel ilke ve kavramlar. *Genel Dilbilim II* içinde. Ed. A. Sumru Özsoy, Zeynep Erk Emeksiz. Ankara: Anadolu Üniversitesi yayınları.